

Az érsek s vele valamennyi fogoly letérdelt. Hangosan imádkoztak érőért, s hogy méltók legyenek a vértanúság pálmájának elnyerésére. A papok feloldozást adtak. A török katonák értetlenül nézték a jelene-
tet.

Mahmud bej Maloyan érsekhez lépett, s ismét felajánlotta a szabadságot... A megkínzott érsek válasza: «Ajánlatod meglep. Már megmondtam, hogy igaz hitemért élek és halok. Uram, Istenem keresztjében az én dicsőségem.» A rendőrfőnök dühében előrántotta pisztolyát és tüzelt. A nyakán talált érsek összeesett, s mielőtt meghalt volna, ezt kiáltotta: «Uram, irgalmazz nekem! Kezedbe ajánlom lelkemet.»

Az örmények vértanú főpásztorát II. János Pál pápa 2001. okt. 7-én boldoggá avatta.

(Megjelent Puskely Mária: *A keresztény Európa szellemi gyökerei – Az öreg földrész hagiográfiája című kötetben*)

* * *

Könyv az erdélyi örmények múltjából

A csíkszeredai születésű, Kolozsvárról elszármazott, ma Bécsben élő szerző - **Száva Tibor-Sándor** - neve nem ismeretlen az erdélyi örményekről szóló szakirodalomban. A csíkszépvízi Száva család történetét, geneológiáját felvázoló munkája két kiadást is megért.

A családtörténeti visszatekintésben 170 rövid életrajz olvasható. Majd 2003-ban megjelenteti a **Szépvízi magyarörmények nyomában** című könyvét, benne 35 törzscsalád családfájának megrajzolására vállalkozik. A most megjelent, a tőle megszokott tudományos igényvel megírt könyve a fellelhető írásos adatok alapján felsorakoztatja azokat az örmény származású személyeket, akik katonaként - ilyen-olyan beosztásban - részt vettek az I. világháborúban. Egyetérthetünk a szerzővel: „*A háborúban számtalan örmény származású magyar is részt vett. [...] (Ők is, mint az erdélyi magyarok, a mozgósításkor vonultak be a különböző ezredékbe. Soha nem vetődött fel származásuk kérdése, mert ők ízig-vérig magyarok voltak, és a harcokban becsülettel vállalták a magyar sorsközösséget.*”

Kissé elfogódottan kérdelem: Van-e valami értelme a tizenkilenc erdélyi gyalogezred több tízezres katonájának sorsából kiemelni az örmény származású magyarokat? Ha utánagondolok, némi örmény vérrel ereimben, úgy érzem, van. A hajdani örmény közösség érzelmileg még ma is valami közös és ködös származástudat bűvöletében él. Bennük van a kettős identitás tudata: örmények voltunk, magyarok vagyunk, de ma is él bennünk az a tény, hogy hajdan különálló közösség voltunk, s e közösségnek múltját ismer-nünk kell!

Kötetében a szerző 186 olyan magyarörményt mutat ki, akik katonaként részt vettek az I. világháború csatáiban. A szöveg olvasmányként is leköt. Többek között ilyen örmények viselte „ismerős” nevekkel találkozunk az olvasó: *Ajvász, Ágopcsa, Avéd, Czárán, Dajbukát, Donogán, Duducz, Esztegár, Gajzágó, Gámentzy, Jagamas, Kabdebő, Kirkósa, Korbuly, Lázár, Merza, Nurídsány, Patrubány, Pungutz, Sáska, Száva, Tolókán, Vertán, Vikol, Zakariás* stb. A betűrendben felsorakoztatott nevek alatt megtaláljuk a szóban forgó személy születésének és halálának helyét és idejét, hogy mikor vonult be, milyen katonai egységben szolgált, melyik harctéren küzdött, milyen kitérteket kapott.

A helységnévmutató már azért is érdekes, hogy a négy örmény központból (Szamosújvár, Gyergyószentmiklós, Szépvíz, Erzsébetváros) hova, milyen településekre széledtek szét az örmény családok. Egy-szer ennek okait, folyamatát is megvizsgálja valaki.

Az olvasó, ha kézbe veheti a csupán kétszáz példányban megjelent, nem túlságosan vaskos, de formájában ízléses kötetet, elgyönyörködhet *Kövér Gyula* csodálatos harctéri rajzaiban, amelynek témáit a budapesti Hadtörténeti Múzeum szolgáltatta.

Murádin László

Dr. Száva Tibor-Sándor: *Magyarörmények az I. világháborúban*
– *Magyar-Örmény Könyvtár 12. szám. Budaörs, 2003.*

(Megjelent a *Szabadság* 2005. február 9-i számában)

* * *